

sunt scientia & scibile, sensus & sensibile. Virtus & opus virtuosum. Nam non est necesse qd si est sensibile in actu sit sensus in actu, stat enim lapidem esse in fundo maris, & tñ a nullo sentiri, & ideo sic intelligendum est, si veritque relationum in esse relatio est actu, sunt simul natura actu. Si aut vtrunque in esse relatio est in potentia, sunt simul natura in potentia. Hæc de quarta proprietate dicta sunt.

Postis proprietatibus & cõmunitatibus relatiuorum assignandæ sunt duo corollaria ad mentem Aristotelis & logicantium realium.

Primum est, Relatiua posita se ponit, & perempto vno perimitur reliquum, & sic intelligitur, si ponitur vnum ponitur reliquũ, & corrupto vno, corrumpitur reliquũ, & hoc corollarit pendet à quarta proprietate. Nam bene fequitur, relatiua sunt simul natura, ergo simul incipiunt & desinit, ea.n. sunt simul natura quorũ est vnus ortus & occasus, ergo posita se ponit, & perempto vno perimitur reliquũ.

Sed aduerte qd duæ conditiones requiruntur. Primò qd considerentur in esse relatio, & nõ quò ad fundamenta, scilicet inquantũ res absolutæ sunt. Nam licet non ponatur filius vt filius nisi ponatur pater, vt pater, neq; desinat esse filius, vt filius nisi desinat esse pater vt pater, tamen filius, vt homo pot pot poni corrupto patre, vt homo est & e conuerso. Vñ solet dici qd hoc corollariũ verificatur de relatiuis formaliter acceptis, & nõ materialiter siue fundamentaliter cõsideratis. Secundo qd sumatur correlatiuum totaliter, & nõ solum partialiter. Quod dico, quonia correlatiuum patris est filius. Vnde posito qd vnus pater haberet decem filios, & moriantur aliqui, propter hoc non desinit esse pater nisi partialiter, s. respectu filiorũ defunctorum. Ad hoc autem qd omnino desinat esse pater, oportet quod omnes filij desiciant, qm omnes simul sumpti sunt totale correlatiuum patris. Sed ad plenum tibi manifestabit in 5. Metaphysicæ sequendo viam Thomisticam.

Secundũ est, si quis diffinit, id est determinat, & resolutè nouerit vnum relatiuorum, noscet & reliquum.

Vt si quis determinat nouit quid sit dupli, noscet determinate cuius sit dupli, quia dimidiũ, & ratio huius est, qd vnũ diffinitur per reliquũ, & e conuerso, ita qd in diffinitione dupli ponitur dimidium & e conuerso, & in diffinitione domini ponitur seruus & e conuerso. Vnde in eodẽ instanti fertur intellectus in relatiuũ, & suum correlatiuũ. Cum igitur diffinitio faciat determinatè scire diffinitum, & relatiua mutuo diffiniuntur, ergo mutuo cognoscuntur.

Sed dices, Si mutuo diffiniuntur, ergo est circulus in diffinitionibus, qui reprobatur in primo Posteriorum.

Respondetur, Prohibetur circulus in absolutis, quia nõ sunt de mutuo intellectu, licet enim animal sit de intellectu hominis, non tamen e conuerso. Quoniam autem relatiua sunt de mutuo intellectu, ideo non inconuenit circulus in eorum diffinitionibus.

Hæc de prædicamento relationis dicta sunt ad mentem Philosophi & logici realis.

Nominales verò de hoc prædicamento citò se expediunt. Nã diffiniunt illud eodem modo, sicut & reliqua prædicamenta, & assignant genus generalissimum, & genera subalterna, & species specialissimas.

Diffiniunt autẽ sic, Prædicamentum ad aliquid est ordinatio plurim terminorum, s. vniuocorum & de pluribus prædicabilem sibi sub & supra & significatiuum relationis. Termini autem significantes relationem, sunt illi per quos conuenienter respondetur ad interrogationem factam de aliquo ad quid est. Nam sicut in prædicamento substantiæ interrogatio fit per quid, & in prædicamento quantitatit per quantum & in prædicamento qualitatis per quale, fit in prædicamento relationis fit interrogatio per ad quid. Vt quando queritur, Ad quid refertur vel dicitur pater, respondetur ad filium, & dominus ad seruum, &c.

Hanc autem huius prædicamenti seriem sic disponunt, genus generalissimũ est relatio supple realis, vt excludamus relatione ronis, que cum sit ens rationis in nullo est prædicamento, vt identitas, qua Socrates est idem sibi. Sed de hoc agendũ est in lib. 5. Metaphysicæ. Est autem realis & prædicamentalis relatio, quæ tres condiciones habet. Primò qd extrema sint entia realia, cuius defectu relatio prædicati ad subiectũ, speciei ad genus, nõ est realis. Secundo qd extrema sint entia realia realiter distincta ab inuicem, cuius defectu relatio idicitatis, qd eiusdẽ est ad seipsum, nõ est realis. Tertio qd extrema sint eiusdẽ ordinis, i. qd mutua

Relatio realis intellectus

habent dependentiã ab inuicẽ, cuius de defectu relatio inter Deum & creaturã ex parte Dei non est realis, quia Deus est penitus independens. Relatio igit realis est gen^{er} generalissimũ. Sub relatione sunt tria genera subalterna, s. Relatio æquiparatiũ, Relatio superpositionis, Relatio suppositionis. Sub relatione æquiparatiũ sunt istæ species, Vicinitas, amicitia, æqualitas, similitudo, quarũ indiuidua sunt, hæc vicinitas, hæc amicitia, hæc æqualitas, hæc similitudo. Sub relatione superpositionis sunt istæ spẽs, s. Paternitas, Dñium, Magisteriũ, Maioritas, & sua indiuidua sunt hæc, Hæc paternitas, hoc dñium, hoc magisteriũ, hæc maioritas. Sub relatione suppositionis sunt istæ species, s. filiatio, seruitus, disciplinatus, minoritas, & indiuidua sunt hæc filiatio, hæc seruitus, hæc minoritas, hic disciplinatus, & hic terminat intentio nostra super prædicamentum ad aliquid.

C A P. V. De prædicamento Qualitatis.

In quinto cap. agendũ est de prædicamento qualitatis ad mentem Aristot. & logici realis, de quo quatuor videnda sunt. Primò de qualitate quid sit. Secundo, quæ & quot sint species qualitatis. Tertio agendũ est de cõcreto qualitatis, qd dicitur quale. Quarto agendũ est de cõmunitatibus & proprietatibus qualitatis.

Quantũ ad primum aduerte, quod apud Aristotelem qualitas est secundum quam quales dicimur, vt secundum iustitiam iusti. Quæ quid diffinitio datur ab effectu & posteriori, qualitas enim est causa formalis, qua efficiuntur quales, & si accipitur vt sonat, & nõ aliter exponatur, nõ cõuenit soli qualitati prædicamentalis. Nam & per differentia essencialem dicimur quales, vt qualis est homo, respondetur, rationalis. Vñ & Porphyrius dicit in prædicabilibus quod homo differt ab equo rationali qualitate, & per actionem dicimur, quales, similitur per passionem. Vt qualis est Socrates, respondetur, est scribẽs, vel calefactus &c. Vt ergo sit ppria diffinitio qualitatis prædicamentalis, sic intel ligenda est, Qualitas est forma accidentalis sibi quam primò & per se dicimur, id est denominatur, quales.

Qualitas quid sit.

Per ly forma accidentalis excluditur differentia essencialis, quæ secundum rem non est qualitas, sed tantum secundum modum prædicandi, ideo non est in prædicamento qualitatis, sed substantiæ.

Per ly primò & per se excluditur actio & passio, quia per eas non dicimur quales nisi quia sunt viæ ad qualitates, vt calefactio ad calorem, & frige factio ad frigiditatem. Vñ secundariò & non primò & per se p eas dicimur quales.

Per ly dicimur, non est intentio Aristot. intelligere nos solos homines, quasi quod tantum homo recipiens qualitatem denominatur qualis, sed est modus sic loquendi. Vñ vt extendat diffinitio vniuersaliter pot se formare, Quali tas est forma accidentalis, secundũ quam omne receptiuũ qualitatis primò & per se dicitur quale. Et sic declarata & formata, conuenit omni & soli qualitati.

Quantũ ad secundum aduerte, qd apud Arist. quatuor sunt species qualitatis, quæ quidem non sunt specialissimæ, sed subalterna, quoniam qualibet earum est habens sub se species, vt tibi manifestabitur.

Qualitas respectus.

Prima est habitus & dispositio, p cuius resolutione quatuor agẽda sunt. Primò quò comparat dispositio ad habitũ. Secundo quid fit habitus & dispositio, vt sunt duo genera qualitatis cõ distincta. Tertio in quo differunt & in quo conueniunt. Quarto qd qualitates in hac prima spẽ reponuntur.

Prima species.

Quantũ ad primum aduerte, qd dispositio dupliciter cõsiderari pot, primò generaliter pro omni qualitate qua disponit subiectum ad operandum operationes sibi debitas, siue sint perfectæ, siue imperfectæ, secundo particulariter p omni qualitate, qua imperfectè disponit subiectũ ad operadũ operationes sibi debitas, licet imperfectas. In primo sensu dispositio est gen^{er} ad dispositione particulari ter dicta, & ad habitũ; & in hoc sensu tã habitus quã dispositio particulariter dicta sunt dispositio. Vñ in hoc sensu intelligendũ est illud qd dicit Arist. qd ois habitus est dispositio, qm omnis habitus disponit subiectum ad operadũ. In scdo sensu dispositio est species qualitatis distincta cõtra habitũ, sicut distinguit imperfectũ contra perfectũ & nõ prædicat de habitu affirm. sed negatiuè. Et in hoc sensu intelligitur illud qd dicit Arist. Dispositiones non necesse est habitus esse. Nã qui dispositio sunt, nõ oino retinet habitum. Cõstat ergo quò dispositio est genus, ad habitũ & dispositione, & quò est species distincta contra habitum.

Quantum